

ÖLBEI LÍVIA

Kétszer történik**KAMPER LAJOS GRAFIKUSMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁHOZ¹**

„Hiszen tudjuk, hogy ezen a földön minden kétszer történik” – mondja Darvasi László különös törökkori regényének, *A könny-mutatványosok legendájának* narrátora. (A kötethez jól illene egy Kamper-ex libris.) Kicsit olyan, mintha Kamper Lajos grafikusművész pályája is „kétszer történe”; és a „kétszer történesre” ez a kiállítás a bizonyíték. Megpróbálok elmondani, hogy miért.

Kamper Lajos művészete nekem mindig egyet jelentett a rézkarcban megnyilvánuló művészettel, a pontossággal, a részletgazdag mesebeli szépséggel, a lírával és logikával, az eleganciával, a titokkal – és mindez valahogy egylényegű volt a halkszavúságával, a jellegzetes, állandó félmosollyal a szája sarkában, az udvariasságával, az eleganciájával, a kedvességével; vele magával. Azt mondom, volt, de tévedek: mert akárhányszor találkozunk, elképedve tapasztalom, hogy Kamper Lajoson egyszerűen nem fog az idő. Miközben minden múlik és változik: az a szombathelyi belvárosi kávézó például már csak az emlékekben létezik, ahol az 1990-es évek elején-közepén beszélgettünk, és ha nem tévedek, abban a régi, talán első interjúban fontos szerepet kapott egy bizonyos piros postaláda – nyilván titkos üzenetek helye a Kamper-birodalomban. Most meg már lassan múzeumi tárggyá változik át a valóságos postaláda is. De ha postaláda, akkor titokzatos utasokat szállító postakocsi – föltétlenül vörös –, de még inkább hajó: a fedél-

zetén Szindbád tűnik a messzeségbe a messék tengerén.

Darvasi László könny-mutatványosai öten vannak, ponyvás szekéren utaznak (az oldalán óriási égszínkék könnycsepp, benne talán a tenger), és „emberfeletti dolgokra képesek. Varázsolnak, csodákat tesznek, ám ez a megjelölés nem egészen kielégítő. Azt is mondhatni, hogy legendákból, álmokból, ködből és hajnali párából, éjszakából és az alkonyat véréből, a bölcselet hordalékából és a hit pernyéjéből vannak összegyúrva, ám ez újfent kevés, esetleg hazugság. Mindegyikük szemében a titok virágzik [...] s mintha nem lenne életkoruk. Voltak és vannak, és megint lesznek.” Ők tartják fenn, ők tartják össze a minduntalan széteső „nagy történet” mozaikjait: sok kis történetet. Egyikük – ki tudja –, talán maga Kamper Lajos, csak épp a mitológia idejében más nevet kapott.

Az ember életét – ha nem is tud róla – alapvetően kétféle idő határozza meg. Az egyik lineárisan halad – így jön létre valódi, bár nem mindig igaz mindennapjaink láncolata –, a másik körbejár, mindig ugyanúgy és mindig másképp, egyik réteg a másik után: ez utóbbi a mitológia ideje. (Tulajdonképpen ennek megérzésére, átélésére vágunk most is, advent heteiben.) Csupa változás – és csupa visszatérés.

Metamorfózis. Ezt a címet adta az utóbbi két év munkáiból válogatott kiállításának az alkotó. Átváltozás. Mi változott? És mikor? Minden – és talán semmi. *Kényes egyensúly* – ez volt a tíz évvel ezelőtt a Szombathelyi Képtárban megrendezett átfogó Kamper-kiállítás címe. Néha elég egy pilla-

1 Elhangzott Kamper Lajos grafikusművész *Metamorfózis* című kiállításának megnyitóján, 2023. december 8-án, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtárban.

nat, és a kényes egyensúly – ami maga az emberi szervezet működése – megbomlik. És ez nem metafora: ez a valóság. Kamper Lajosnak a kényes egyensúlyt sikerült újra megteremtenie, a művészetében is. Ez is valóság, de nevezhetjük akár csodának is.

A részletek bámulatos gazdagságát nyújtó grafikát (rézkarcot) fölváltotta a kollográfia (papírnyomat), az apró bonyolultságokat a nagyobb formátumok. A legjobb volna figyelemmel kísérni ott, nála, a műhelyben, hogy a kelléktárrá bővült nyomatformák kiválasztása, alakítása, a fóliázás, a színek, felületek, rétegek egymásra hatása – és metamorfózisa – nyomán, a csupa gyakorlati, precíz és bíbelődő mestermunka eredményeképpen egyszer csak hogyan készül el a tekintetet mindig fölfelé vezető, a mélység és magasság koordináta-rendszerében elhelyezhető kép. Vagy, ahogy Kamper Lajos mondja: egy újabb költemény. Amelynek belső, titkos magja mindig személyes emlék, megidézett élmény: akár apró-cseprő történet – amely a lineáris időben született, és a mitológia térfogatában válik távlatos alkotássá. Talán azon a ponton, amikor a valóságos idő és a Pavel Florenszkij szerint visszafelé folyó álomidő az ébredés pillanatában összetalálkozik. Kedvenc példám erre a Polányi lángosfesztivál – a lángos csodálatos metamorfózisával a közepén.

Első pillantásra a *Metamorfózis*-tárlat darabjai tényleg nem hasonlítanak a korábbi Kamper-művekhez. És mégis: összetéveszthetetlenül fölismerhetők. (Szinte mindegyiken ott van – más alakban – még a piros postaláda is.)

Kicsit olyan, mintha megkettőződött volna az életmű, mintha távolabbról néz-

hetnénk rá a korábbi Kamper-képekre: az apró részletek a távolba tűnnek – de pontosan kirajzolódik az ikonyszerű lényeg. Bizonyos szempontból a művészettörténet is körbejár: például egyértelműen az ikonoktól, ikonokból jutottunk el a reneszánszban és a reneszánszon túl a hús-vér emberi portrékig és történetekig – és viszont: a portréktől és történetektől az absztraktba hajló lényegig. Realizmus ez is – csak magasabb szinten –, ahogy Dosztojevszkij állította a saját műveiről.

És bár nem szeretném irodalmi utalásokkal túlterhelni azt a piros postaládát – és a labda is túl magas (vagy túl könnyen adódik), nem lehet (nem tudom) kihagyni: ha Kamper Lajos és *Metamorfózis*, akkor Ovidius és *Metamorphoses – Átváltozások*: az ókori Rómában ismert égi és földi, isteni és emberi világot egybefogó, alakváltó nagy hullámmás egy kötetben. Sok kis és nagy történet az idők mélyéről – lélegzetelállító részletgazdagságban, egyúttal emblematisz tisztságban. És hozzá az *Ars amatoria* – amelynek (bár nem tudni biztosan) köze lehetett ahhoz, hogy a császár Tomiba számúzta a népszerű fővárosi költőt. Ovidius – mi mással – írással-alkotással élte túl a krízist. Másféléket írt, mint azelőtt. Akárhogy volt: régi történetei ma is élnek. Ha az a bizonyos „nagy történet” elveszett is, a történetek megmaradnak.

„A világ romlása csodákkal hozható helyre, ez nyilvánvaló. No és a csoda élte-tője, miként a hálnak a víz, az idő. Minden elmúlik egyszer, hát ezért lesznek a dolgok elbeszélhetők” – mondja Darvasi László. A könnyemutatványosok mindenesetre mindig úton vannak, ezt ne feledjük. Ahol megjelennek, ott történik valami.